

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग,

शासन परिपत्रक, क्रमांक : मभावा-१०८०/प्र.५४/२०

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक : १८ मे, १९८२.

परिपत्रक

महाराष्ट्र राजभाषा अधिनियम (१९६४) खाली करण्यात आलेल्या नियमानुसार काही वर्जित प्रयोजने वगळता

शासन व्यवहारात मराठीचा वापर करणे शासकीय अधिकारी व कर्मचारी यांच्यावर बंधनकारक आहे. शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, एका नगरपालिका, परिषदेने राजभाषा मराठीतून पत्रव्यवहाराचा आग्रह धरला असता, शासनाच्या एका उच्च पदस्थ अधिकार्याने राजभाषा अधिनियमातील तरतुदीकडे संपूर्ण दुर्लक्ष करून त्या नगरपालिका परिषदेशी इंग्रजीतून पत्रव्यवहार चालू ठेवण्याचा हट्ट धरला. त्यामुळे शासनाला कठोर टीकेला तोंड द्यावे लागले आहे. शासनाने या बाबीची गंभीर दखल घेतलेली आहे व संबंधितांच्या विरुद्ध कडक कार्यवाही करण्यात येत आहे.

शासन व्यवहारात राजभाषा मराठीचा १९८५ पर्यंत १००% वापर करण्याचे उद्दिष्ट शासनाने ठरविले असून दिनांक ११ मार्च, १९८२ रोजी राज्यपालांनी विधिमंडळाच्या संयुक्त बैठकीपुढे केलेल्या अभिभाषणातही त्याचा उल्लेख केलेला आहे. राजभाषाविषयक शासनाचे धोरण विचारात घेऊन शासकीय कामकाजात राजभाषेचा कटाक्षाने व जाणीवपूर्वक वापर करण्याच्या सूचना शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या आहेत. तथापि, त्या संदर्भात विविधी सबबी सांगण्यात येतात. उदा.मराठी लघुलेखक व टंकलेखक यांची उणीव, मराठी टंकलेखक यंत्रांची कमतरता, नियम पुस्तिका मराठीतून उपलब्ध नसणे इत्यादी मराठी लघुलेखक व टंकलेखक यांची उणीव, मराठी टंकलेखन यंत्रांची कमतरता, नियम पुस्तिका मराठीतून उपलब्ध नसणे इत्यादी मराठी लघुलेखक व टंकलेखक यांची उणीव ही कारणे शासनाच्या शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक : मभावा-१०७९/१२, दिनांक २ मे, १९७९ अन्वये लघुलेखक, लघुटंकलेखक व टंकलेखक या संवर्गातील ५०% पदे मराठी लघुलेखक, लघुटंकलेखक व टंकलेखक यांच्या नियुक्तीनेच भरण्यात यावीत असे आदेश देण्यात आलेले आहेत. तसेच शासन सेवेतील इंग्रजी लघुलेखक व टंकलेखक यांना मराठी लघुलेखनाचे व मराठी टंकलेखनाचे प्रशिक्षण देण्याची जी योजना अस्तित्वात आहे. ती सक्तीची करण्याबाबतचा प्रश्न विचाराधीन आहे. मराठी टंकलेखन यंत्रांची शासकीय कार्यालयात जाणवणारी कमतरता विचारात घेऊन प्रत्येक कार्यालयाने एकूण टंकलेखन यंत्रांच्या ५०% मराठी टंकलेखन यंत्रे घ्यावीत असेही आदेश शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक : मभावा-१०७८/३४६/२८, दिनांक ९ जून, १९८० अन्वये दिले आहेत. तसेच भाषा संचालनग्रन्थकाने सर्व विभागांना समान असलेल्या बहुतेक नियमपुस्तिकांचा मराठी अनुवाद करून संबंधित विभागांना दिलेला आहे. तरी सर्व मंत्रालयीन विभागांनी व इतर कार्यालयांनी मराठी लघुलेखक व टंकलेखक यांची भरती करणे, सेवेत असलेल्या इंग्रजी लघुलेखक, लघुटंकलेखक व टंकलेखकांना जास्तीत जास्त संख्येने मराठी लघुलेखक व टंकलेखनाचे प्रशिक्षणासाठी नियमितपणे पाठविले, तसेच जास्तीत मराठी टंकलेखन यंत्रे विकत घेणे याबाबतच्या शासकीय आदेशांचे काटेकोरपणे पालन करावे. या आदेशांचे पालन न झाल्यास, संबंधित विभागांच्या आस्थापना

अधिकार्यांना व्यक्तिशः जबाबदार धरण्यात येईल. राजभाषेचा वापर न करण्याबाबत कोणतीही सक्क गापुढे ऐकून घेतली जाणार नाही.

शासनाकडे किंवा शासनाच्या दुय्यम प्राधिकार्यांकडे आलेल्या पत्रांना / अर्जांना मराठीतून उत्तरे देण्यात यावीत असे जे आदेश शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक:एमआयएस-१०७८-११७-अठरा (र. व का.), दिनांक १३ सप्टेंबर, १९७९ अन्वये सर्व शासकीय कार्यालयांना देण्यात आलेले आहेत त्यांचे कटाक्षाने पालन सर्व संबंधितांनी करावे अशा सूचना देण्यात येत आहेत.

वर्जित प्रयोजने वाळता इतर बाबतीत संयुक्तिक कारणे नसताना राजभाषा मराठीचा वापर करण्याच्या संदर्भात जे अधिकारी किंवा कर्मचारी टाळाटाळ करतील त्यांच्या बाबतीत अभिलेखात आवश्यक ती नोंद घेण्यात यावी, अशा सूचना सर्व कार्यालय प्रमुख व विभाग प्रमुखांना देण्यात येत आहेत. तसेच वारंवार समज देऊनही जे अधिकारी किंवा कर्मचारी राजभाषेचा वापर करण्याच्या नियमांचे पालन करणार नाहीत, त्यांच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही करावी अशा सूचना विभाग प्रमुखांना देण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नव्याने,

आणि-
(न.वे.सुंदररमण)

अगर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

राज्यपाल यांचे सचिव,
मुख्यमंत्री यांचे सचिव,
सर्व मंत्री / राज्यमंत्री / उप मंत्री यांचे खाजगी सचिव / स्वीय सहाय्यक,
सर्व संचिव, मंत्रालयीन विभाग,
प्रबंधक, न्याय शाखा, उच्च न्यायालय, मुंबई (पत्राने),
प्रबंधक, उच्च न्यायालय, अपील शाखा, मुंबई (पत्राने),
सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई (पत्राने),
सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधान भवन, मुंबई (पत्राने),
महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई,
महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागूर,
अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई,
भाषा संचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई,
निवासी लेखा परीक्षा अधिकारी, मुंबई,
शिक्षण संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे,
अध्यक्ष, माध्यमिक शाळा प्रमाणपा परीक्षा मंडळ, पुणे,
महाराष्ट्र शासनाच्या अधिपत्याखालील सर्व मंडळे / महामंडळे,
आयुक्त, मुंबई कामकार कल्याण मंडळ, मुंबई,
निरनिराळ्या मंत्रालयांन विभागांखालील इतर सर्व विभागाध्यक्ष व कार्यालय प्रमुख,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क, मुंबई (याच धर्तीवर प्रसिद्धीपत्रक काढावे या विनंतीसह),
सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कार्यालये,
निवड फाईल (२ प्रती)